

Historische breuklijnen tussen Oost- en West- Europa

Rusland en Oekraïne: van frozen
conflict tot invasie

Prof. Dr. Lien Verpoest - KU Leuven

1806

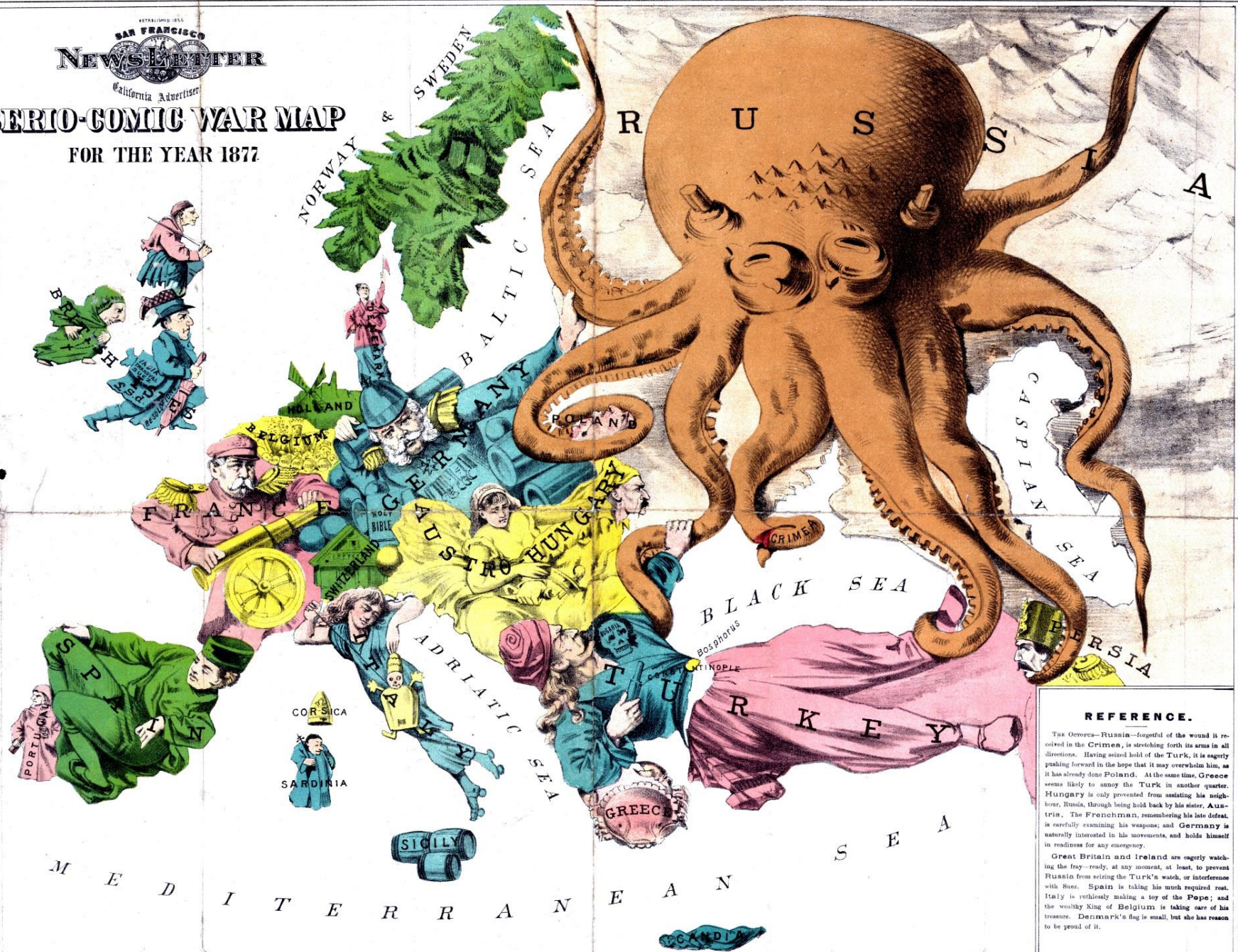
“Il est certain que [l’]opinion se tourne de tout côté vers **l’Empereur de Russie** et qu’elle le désigne comme **le véritable protecteur de la liberté Européenne**. (...) Nous mourons ici de chaleur, mais chacun compte sur un vent favorable du Nord.(...) Il est certain que **toutes les nations ont placé leur confiance dans l’Empereur de Russie**, qu’elles comptent infiniment sur l’élévation de son caractère, (...) Personne ne le craint, et tout le monde l’entendra avec confiance lorsqu’il voudra parler. Le moment est certainement venu de commencer les conversations.”

Joseph de Maistre

SERIO-COMIC WAR MAP
 FOR THE YEAR 1877

REFERENCE.

The Octopus—Russia—forgetful of the wound it received in the Crimea, is stretching forth its arms in all directions. Having secured hold of the Turk, it is eagerly pushing forward in the hope that it may overwhelm him, as it has already done Poland. At the same time, Greece seems likely to annoy the Turk in another quarter. Hungary is only prevented from assisting his neighbour, Russia, through being held back by his sister, Austria. The Frenchman, remembering his late defeat, is carefully examining his weapons; and Germany is naturally interested in his movements, and holds himself in readiness for any emergency.

Great Britain and Ireland are eagerly watching the fray—ready, at any moment, at least, to prevent Russia from seizing the Turk's watch, or interference with Suez. Spain is taking his much required rest. Italy is ruthlessly making a toy of the Pope; and the wealthy King of Belgium is taking care of his treasure. Denmark's flag is small, but she has reason to be proud of it.

Inleiding

- 'Truth' is in the eye of the beholder
- Waarheid verschilt afhankelijk van perceptie
- Hardnekkige vooroordelen

12 juli 2021: Vladimir Poetin

“Over de historische eenheid van Russen en Oekraïners”

Structuur

1. Oekraïne: geschiedenis

2. Oekraïne na 1991

3. De Russische reactie: van frozen conflict tot invasie

Kyiv Roes?

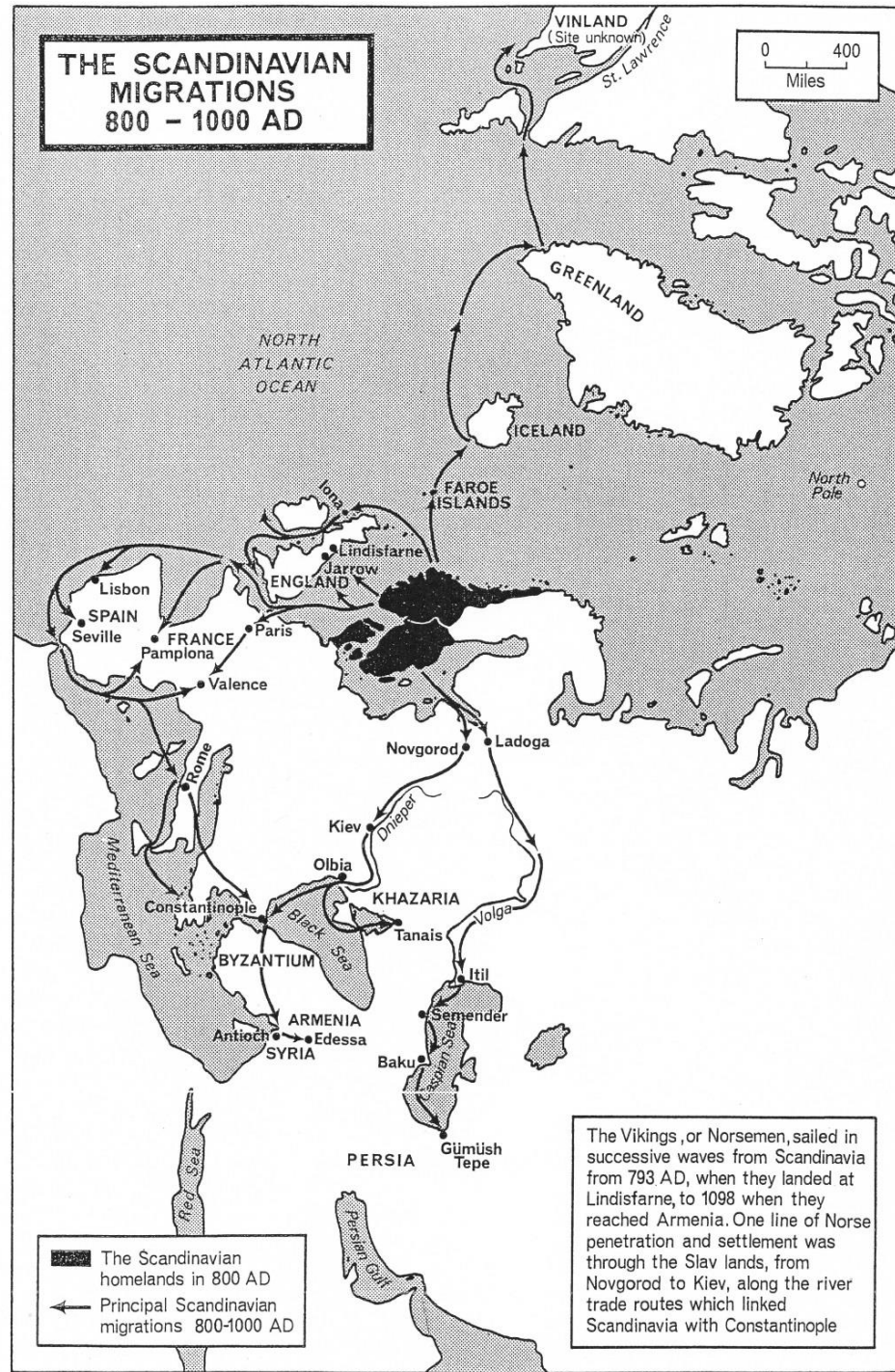
- Oekraïne: onze geboortegrond
- Rusland: bakermat van onze beschaving

Kyiv-Roes: discussie!

- Stichting Kyiv Roes door vikingen – handel Noord-Zuid as
- Vanuit Finse golf: Varjagen – vermengden zich met Slavische stammen
- Arabische & Byzantijnse bronnen: apart, niet-Slavisch volk
- Archeologische vondsten (*Staraja Ladoga*)
- Handel langs Volga met Bagdad & Boechara (toegang Zijderoute)
- Handel langs Dnjepr – Zwarte Zee met Byzantium 'Varjagenroute'

THE SCANDINAVIAN MIGRATIONS 800 - 1000 AD

The Scandinavian homelands in 800 AD
 Principal Scandinavian migrations 800-1000 AD

The Vikings, or Norsemen, sailed in successive waves from Scandinavia from 793 AD, when they landed at Lindisfarne, to 1098 when they reached Armenia. One line of Norse penetration and settlement was through the Slav lands, from Novgorod to Kiev, along the river trade routes which linked Scandinavia with Constantinople

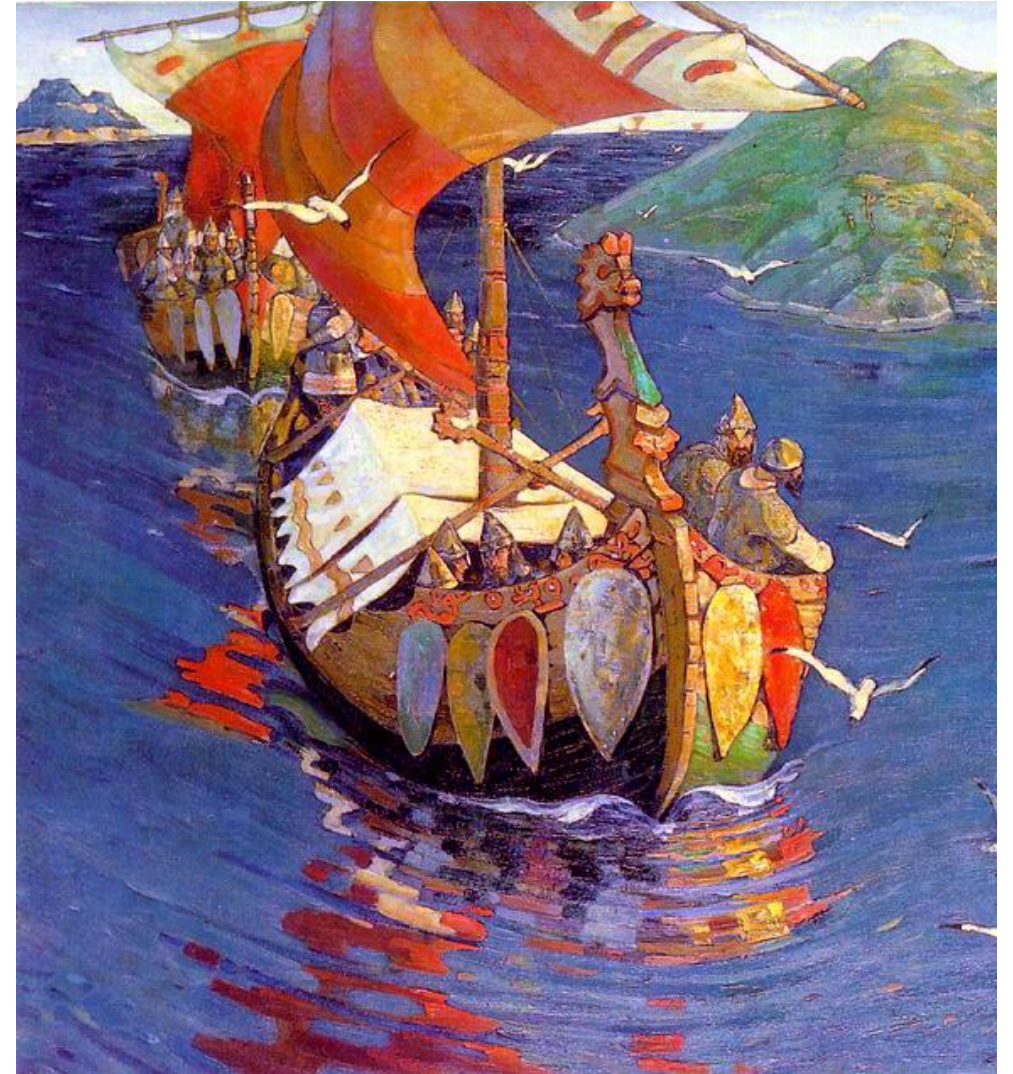
Viktor Vaznetsov (1913)

The Invitation of the Varangians: Rurik and his brothers arrive in Staraya Ladoga

Kyiv-Roes: Noorse theorie

- Ros/Roes:
  - eerst Varjaagse kooplui/militairen, uitgenodigd door Slavische stammen
  - dan stepperijk Kyiv-Roes
  - Dan Slavisch-orthodox-christelijke culturele gemeenschap

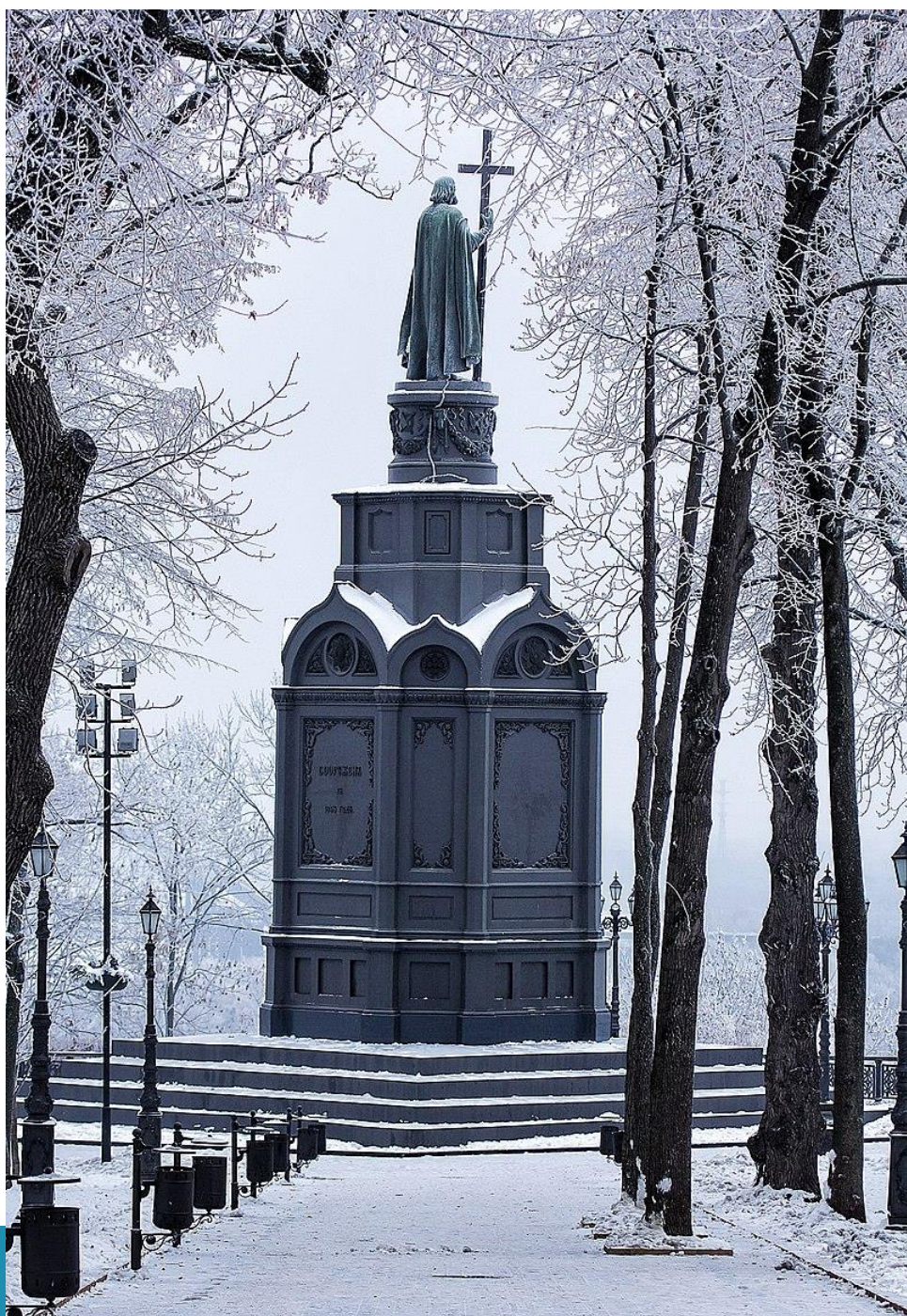

Nikolaj Rerich, "Overzeese gasten", 1901

Kyiv-Roes

- Begin Rjoerik-dynastie (10de – eind 16de eeuw)
  - Rjoerik (862-879) - **Roderick**
  - Oleg (879-913) - **Helge**
  - Igor (913-945) - **Ingvar**
  - Olga (945-962) - **Helga**
  - Svjatoslav (962-972)
  - Vladimir de Heilige (980-1015) Volodymyr
  - Jaroslav 'de Wijze' (1019-1054)
  - Vladimir Monomach (1113-1125)
  - Mstislav (1125-1132)

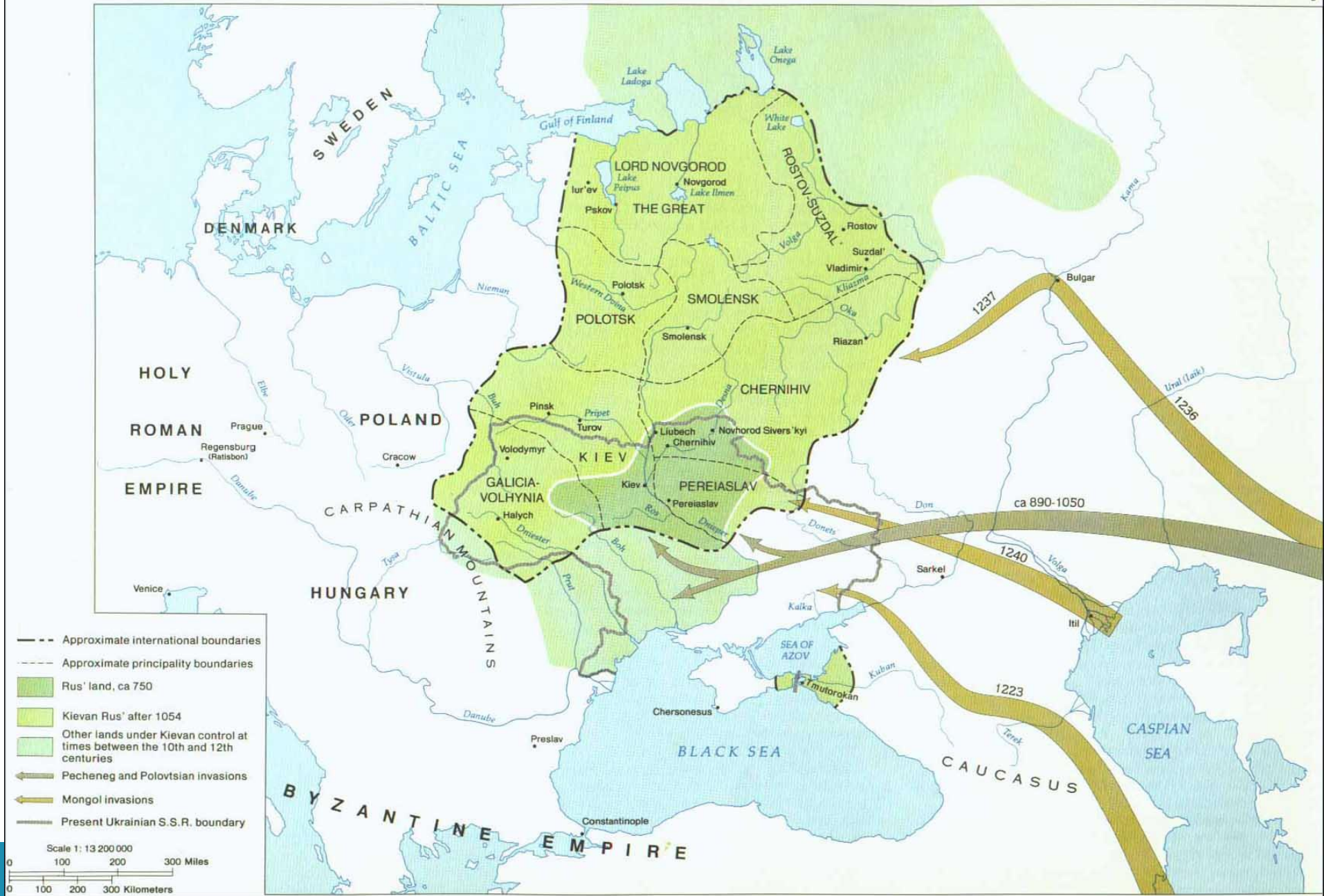

Kiev-Roes: Russische theorie

- Geen uitnodiging, maar opstanden
- **Michail Lomonosov**, 18de eeuw: kritiek
- Creatie Russische staat door **Russen**
  - Noormannen waren in Russische dienst
  - Weinig impact op staatsvorming
- Officiële doctrine sinds WOII
- Oekraïners: kolonisering van onze Geschiedenis!

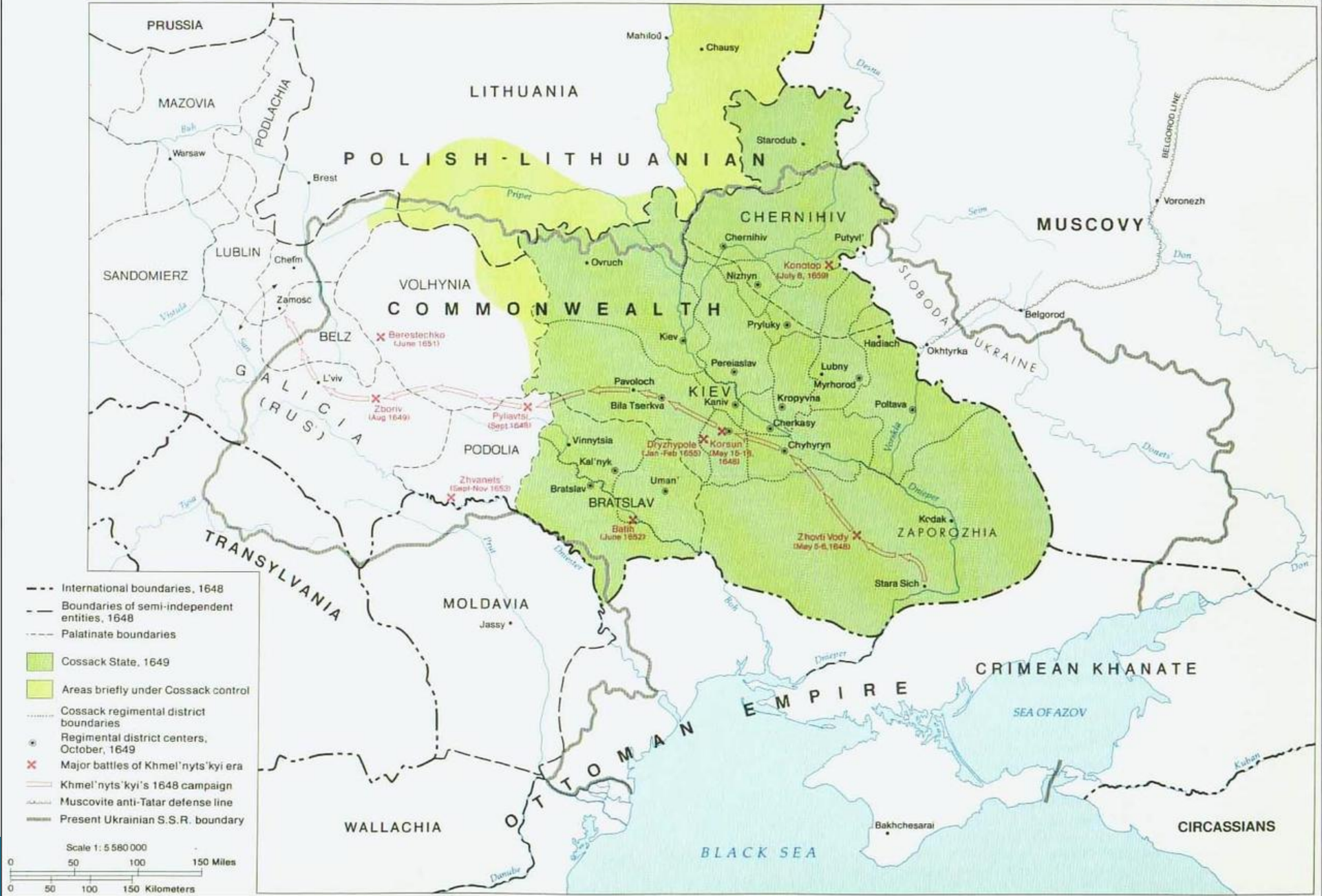

Geografische divergentie

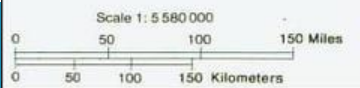
- Mongoolse juk: 1237-1480
- Oekraïense 'staatsvorming':
  - **Galicië-Volhynië** (1200-1349)
- Russische 'staatsvorming':
  - **Vladimir Soezdal**
  - **Novgorod**
  - Geleidelijke verschuiving machtscentrum richting **Moskovië**

- International boundaries, 1648
- - - Boundaries of semi-independent entities, 1648
- · - Palatinate boundaries
- Cossack State, 1649
- Areas briefly under Cossack control
- ⋯ Cossack regimental district boundaries
- ⊙ Regimental district centers, October, 1649
- ✕ Major battles of Khmel'nyts'kyi era
- Khmel'nyts'kyi's 1648 campaign
- ⋯ Muscovite anti-Tatar defense line
- ⋯ Present Ukrainian S.S.R. boundary

ACK
ONE

ERN
UGHT,
ENTITY
9-1714

UT

Ilya Repin, Antwoord van de Zaporozje kozakken aan de Turkse sultan, 1880-1891

Oekraïne 2022 (Bron: visegrad 24news agency)

Catharina II van Rusland

Oekraïne in de 19de eeuw: nationaal bewustzijn

- Taras Shevchenko (1814-1861)
- Poëzie: 'kobzar' (bard)
- Nationaal reveil
- 1847, gedicht 'de Droom': verbannen
- Repressie
- Verplichte russificatie
- “gedenationaliseerde natie”

TERRITORIAL EVOLUTION OF UKRAINE

FIRST UKRAINIAN STATES AFTER WW I

- 1918 : West Ukrainian people's republic and Carpathian Ruthenia
- 1917-21 : Ukrainian republic of Kiev

UKRAINIAN TERRITORIAL GROWTH 1922-54

- 1922 : Ukrainian soviet socialist republic
- 1939 : Polish territory given to Ukraine
- 1940 : Romanian territories given to Ukraine
- 1945 : Czechoslovak Ruthenia given to Ukraine
- 1948 : Romanian islands given to Ukraine
- 1954 : Russian Crimea given to Ukraine

- ### UKRAINIAN LOST TERRITORIES
- 1: Given to Russia in 1924
  - 2: Given to Moldova in 1940

2. Oekraïne na 1991: ontwikkeling en uitdagingen

- 603,550 km²
- 4655 km grenzen – 1576km met Rusland
- bevolking: 44,291,413 inw. (juli 2014)
- Etnische groepen:
  - 77,8% Oekraïens, 17,3% Russisch, 0,6% Wit-Russisch, 0,5% Moldavisch
  - Bulgaren, Hongaren, Roemenen, Polen, Tataren, Joden
- talen: 67% Oekraïens, 24% Russisch, 9% andere talen

- rijke landbouwgrond (*chernozem*), 53,85% bebouwbaar land
- “Graanschuur van de Sovjet Unie”

Problemen na onafhankelijkheid 1991

1. Grenzen, nucleaire non-proliferatie en Zwarte Zeevloot
2. Regionalisme
3. Buitenlands beleid: balanceren tussen Oost en West

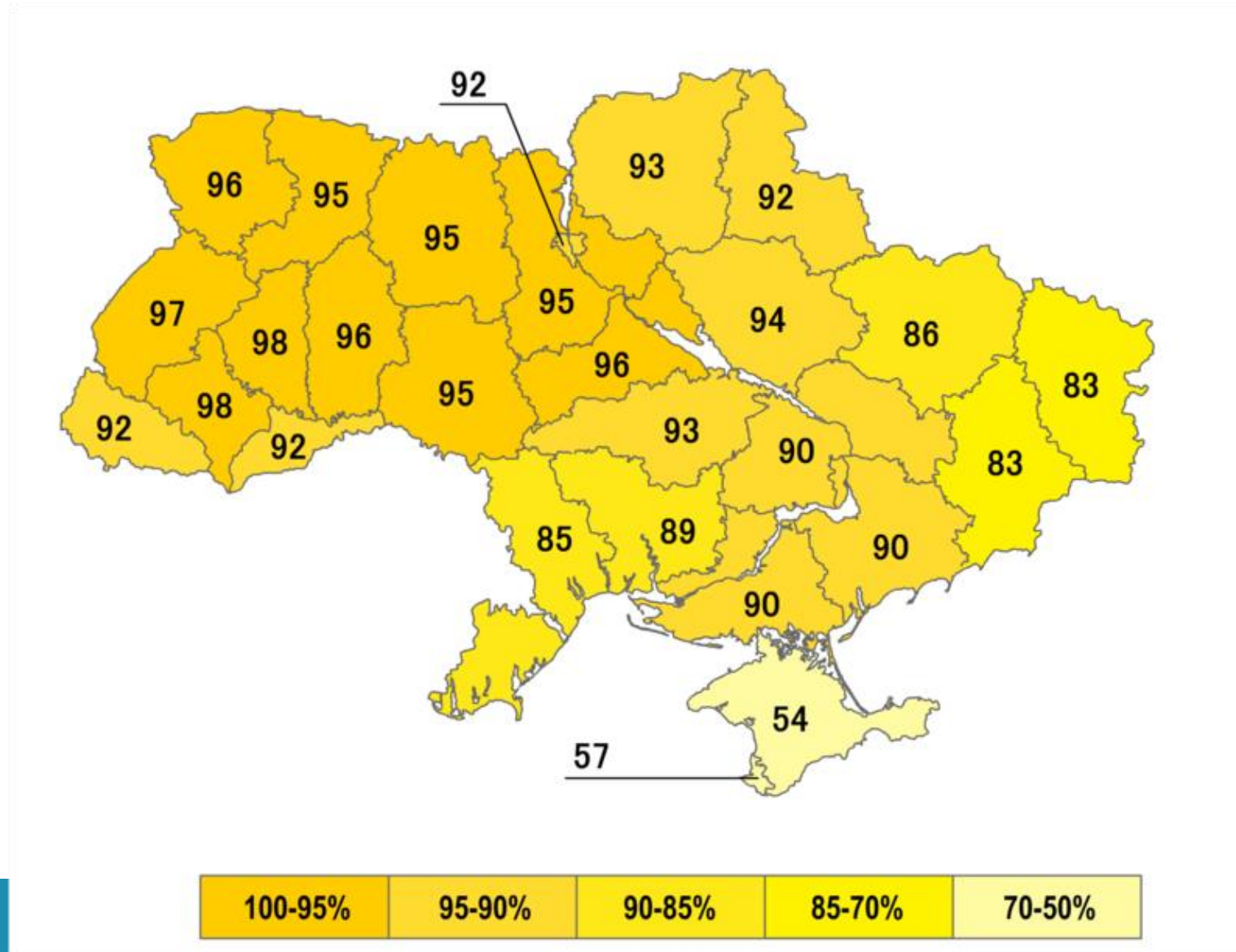
6 ВІДОМОСТІ

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РЕФЕРЕНДУМУ

1 грудня 1991 року

№ п/п	Автономна республіка, області і міста	Загальна кількість дільниць для голосування	Кількість громадян, які внесли до списків для голосування	Кількість громадян, які одержали бюлетені для голосування		Кількість громадян, які взяли участь в голосуванні		Кількість громадян, які відповіли «Так, підтверджую»		Кількість громадян, які відповіли «Ні, не підтверджую»		Кількість бюлетенів визнаних недійсними	
				абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
1.	Кримська АРСР	1.186	1.535.154	1.039.443	67,7	1.036.190	67,50	561.498	54,19	437.505	42,22	37.187	3,59
2.	Вінницька	1.592	1.424.110	1.303.081	91,5	1.301.765	91,41	1.242.244	95,43	39.387	3,03	20.134	1,55
3.	Волинська	1.152	762.872	711.890	93,3	710.989	93,20	684.834	96,32	16.299	2,29	9.856	1,39
4.	Дніпропетровська	1.856	2.877.974	2.358.052	81,9	2.354.169	81,80	2.127.089	90,36	181.529	7,71	45.551	1,93
5.	Донецька	2.636	3.854.440	2.962.092	76,8	2.957.372	76,73	2.481.157	83,90	372.157	12,58	104.058	3,52
6.	Житомирська	1.438	1.105.023	1.001.671	90,6	1.000.425	90,53	950.976	95,06	35.798	3,58	13.651	1,36
7.	Закарпатська	732	856.687	711.974	83,1	710.286	82,91	657.678	92,59	31.891	4,49	20.717	2,92
8.	Запорізька	1.207	1.553.858	1.254.622	80,7	1.252.225	80,59	1.135.271	90,66	91.929	7,34	25.025	2,00
9.	Івано-Франківська	986	1.019.145	976.399	95,8	975.655	95,73	960.281	98,42	10.028	1,03	5.346	0,55
10.	Київська	1.360	1.430.507	1.261.128	88,1	1.259.129	88,02	1.202.773	95,52	36.086	2,87	20.270	1,61
11.	Кіровоградська	978	924.050	815.097	88,2	813.833	88,07	764.053	93,88	35.613	4,38	14.167	1,74
12.	Луганська	1.505	2.085.931	1.685.751	80,8	1.682.344	80,65	1.410.894	83,86	1.225.589	13,41	45.861	2,73
13.	Львівська	2.083	2.011.261	1.917.419	95,3	1.915.597	95,24	1.866.921	97,46	35.671	1,86	13.005	0,68
14.	Миколаївська	918	973.309	819.803	84,2	818.536	84,10	732.179	89,45	66.858	8,17	19.501	2,38
15.	Одеська	1.763	1.882.610	1.418.028	75,3	1.412.228	75,01	1.205.755	85,38	163.831	11,60	42.642	3,02
16.	Полтавська	1.328	1.313.588	1.207.505	91,9	1.206.801	91,87	1.145.639	94,93	44.308	3,67	16.854	1,40
17.	Рівненська	963	814.246	757.713	93,0	757.151	92,99	726.575	95,96	19.369	2,56	11.207	1,48
18.	Сумська	1.130	1.072.639	949.541	88,5	948.278	88,41	878.198	92,61	46.479	4,90	23.601	2,49
19.	Тернопільська	1.173	861.647	837.125	97,1	836.667	97,10	825.526	98,67	6.565	0,78	4.576	0,55
20.	Харківська	1.771	2.377.159	1.802.516	75,8	1.798.977	75,68	1.553.065	86,33	187.631	10,43	58.281	3,24
21.	Херсонська	739	903.891	755.734	83,6	753.843	83,40	679.451	90,13	54.248	7,20	20.144	2,67
22.	Хмельницька	1.563	1.133.350	1.059.750	93,5	1.059.021	93,44	1.019.813	96,30	27.743	2,62	11.465	1,08
23.	Черкаська	1.076	1.154.455	1.042.730	90,3	1.040.971	90,17	999.603	96,03	28.703	2,76	12.665	1,22
24.	Чернівецька	549	668.781	586.671	87,7	586.377	87,66	544.022	92,78	24.226	4,13	18.129	3,09
25.	Чернігівська	1.111	1.068.152	970.519	90,8	969.638	90,78	908.904	93,74	39.774	4,10	20.960	2,16
26.	м. Київ	996	1.913.692	1.540.966	80,5	1.537.585	80,35	1.428.601	92,88	81.246	5,28	28.338	1,84
27.	м. Севастополь	302	307.024	196.600	64,0	195.688	63,74	111.671	57,07	77.091	39,39	6.926	3,54
Всього по Україні		34.093	37.885.555	31.943.820	84,3	31.891.742	84,18	28.804.071	90,32	2.417.554	7,58	670.117	2,10

Do You support the Act of Independence of Ukraine? (1 December 1991, voter turnout 84%)

1. Grenzen, nucleaire non-proliferatie, Zwarte Zeevloot

- Onenigheid over afbakening grenzen, status Krim
- Russisch-Oekraïens vriendschapsverdrag (mei 1997)
- Huur Zwarte Zeevloot voor 20 jaar
- april 2010: huur verlengd tot 2042

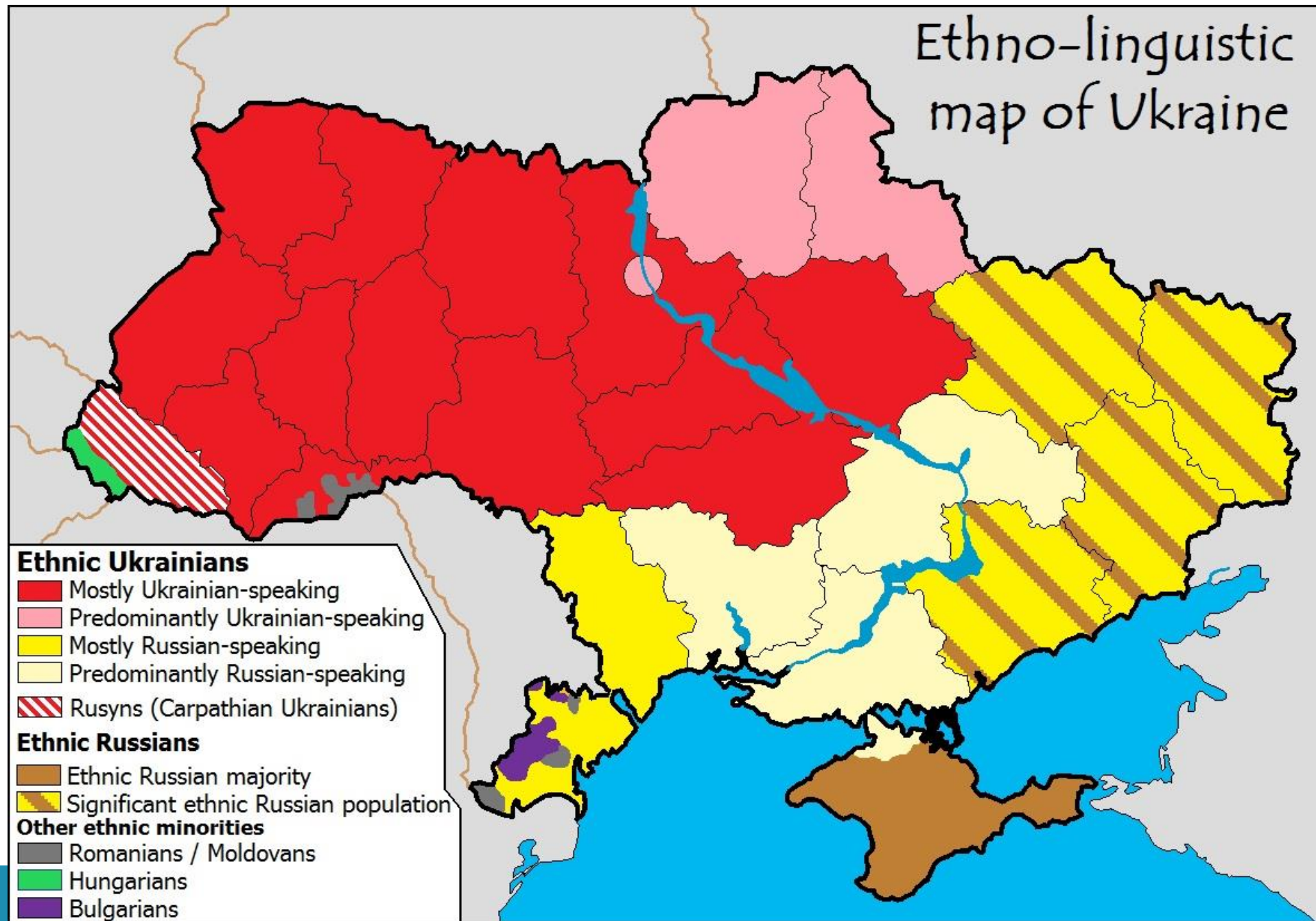
1. Grenzen, nucleaire non-proliferatie, Zwarte Zeevloot

- Na 1991: derde grootste nucleair wapenarsenaal
- **Budapest Memorandum** 5 December 1994
- Ondertekenden: Groot-Brittannië, Verenigde Staten, Russische Federatie
- Garandeerde Oekraïne veiligheid indien het toetrad tot Verdrag voor de non-proliferatie van nucleaire wapens
- Acties Rusland: in strijd met Memorandum sinds februari 2014

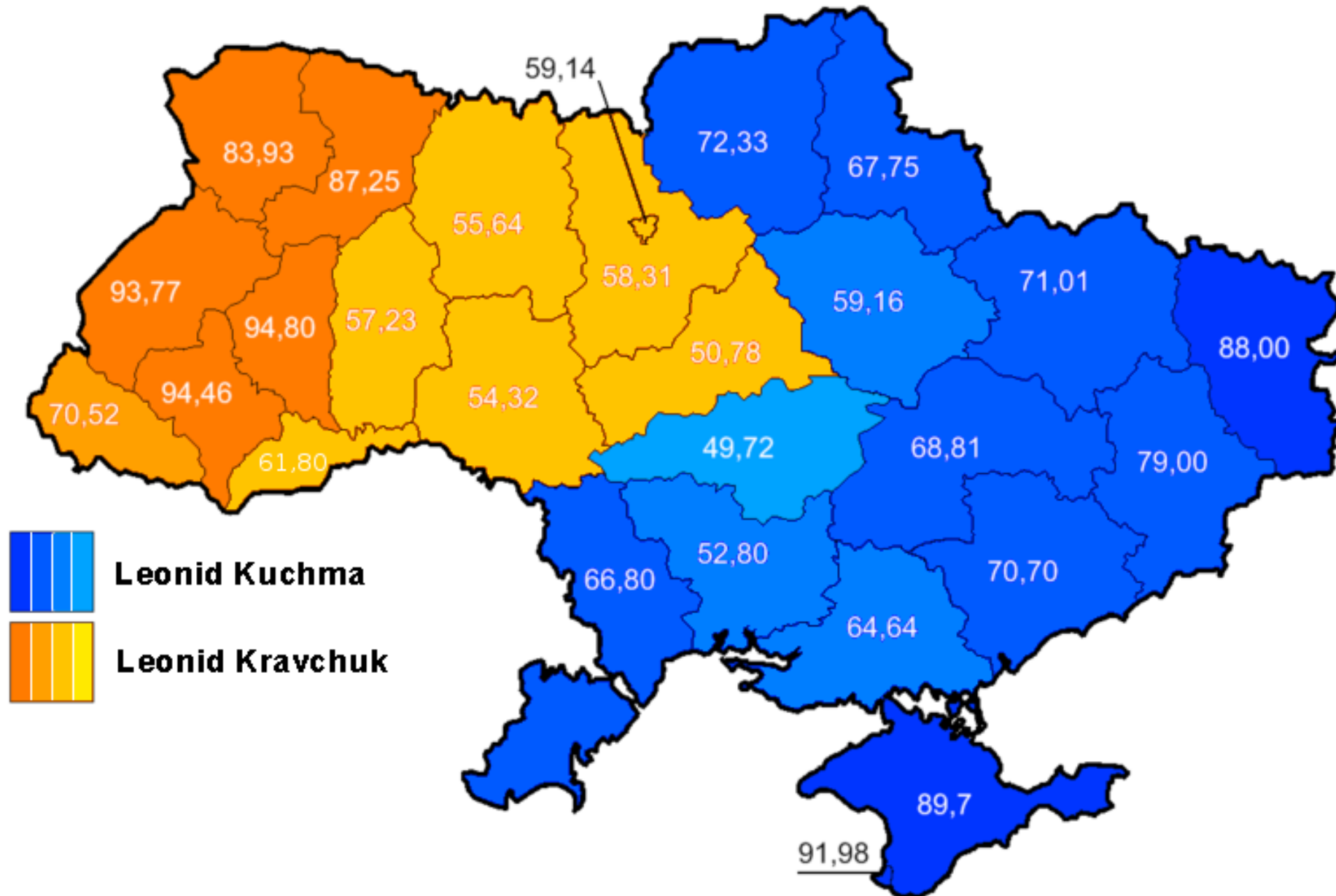
2. Regionalisme

- Verdeeld land of vreedzame coëxistentie?
- 17% etnische Russen, 37% Russischtaligen
- Russisch regionale taal in 2012 (>10%)
- **Geen etnisch conflict sinds onafhankelijkheid!**

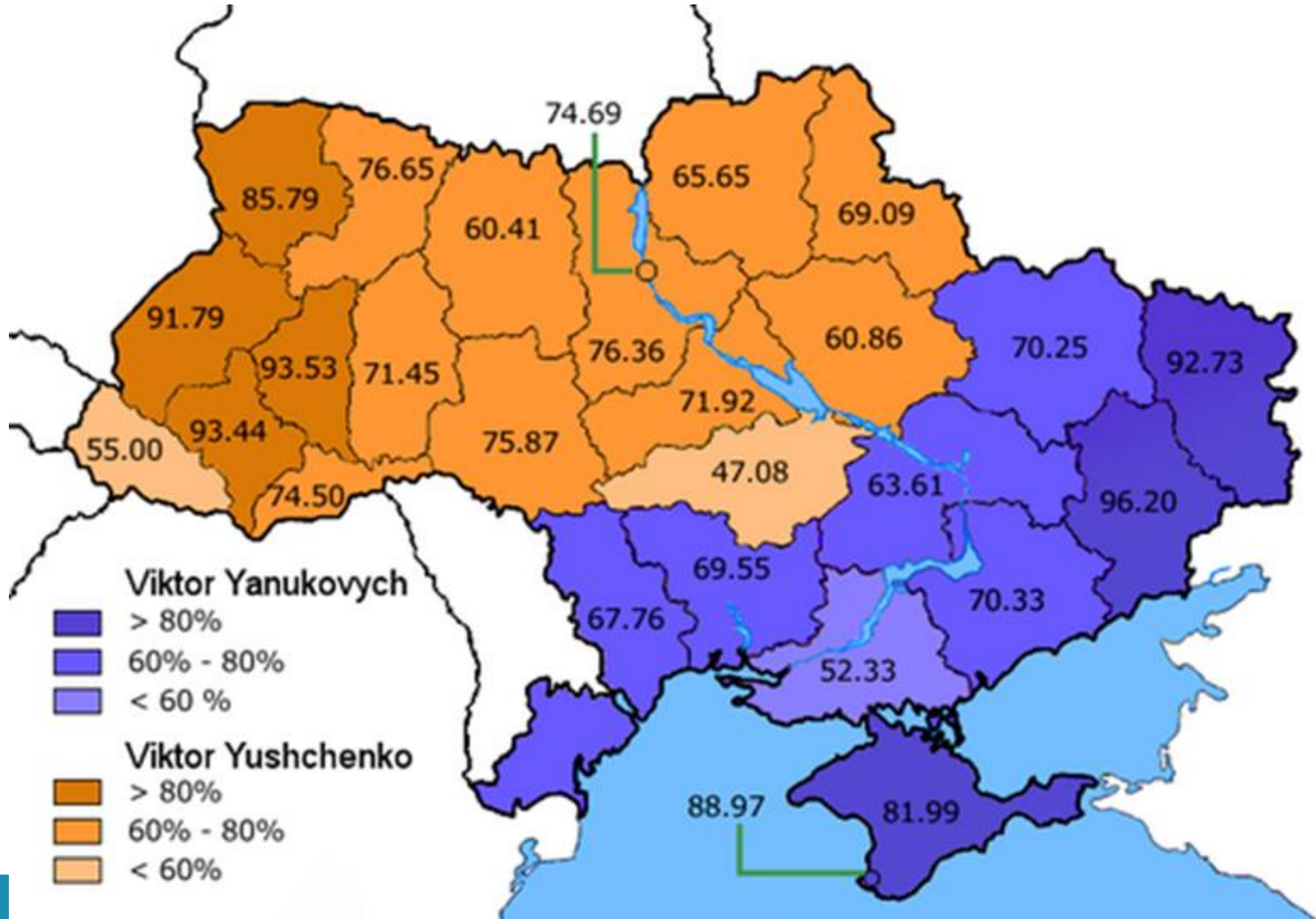
Ethno-linguistic map of Ukraine

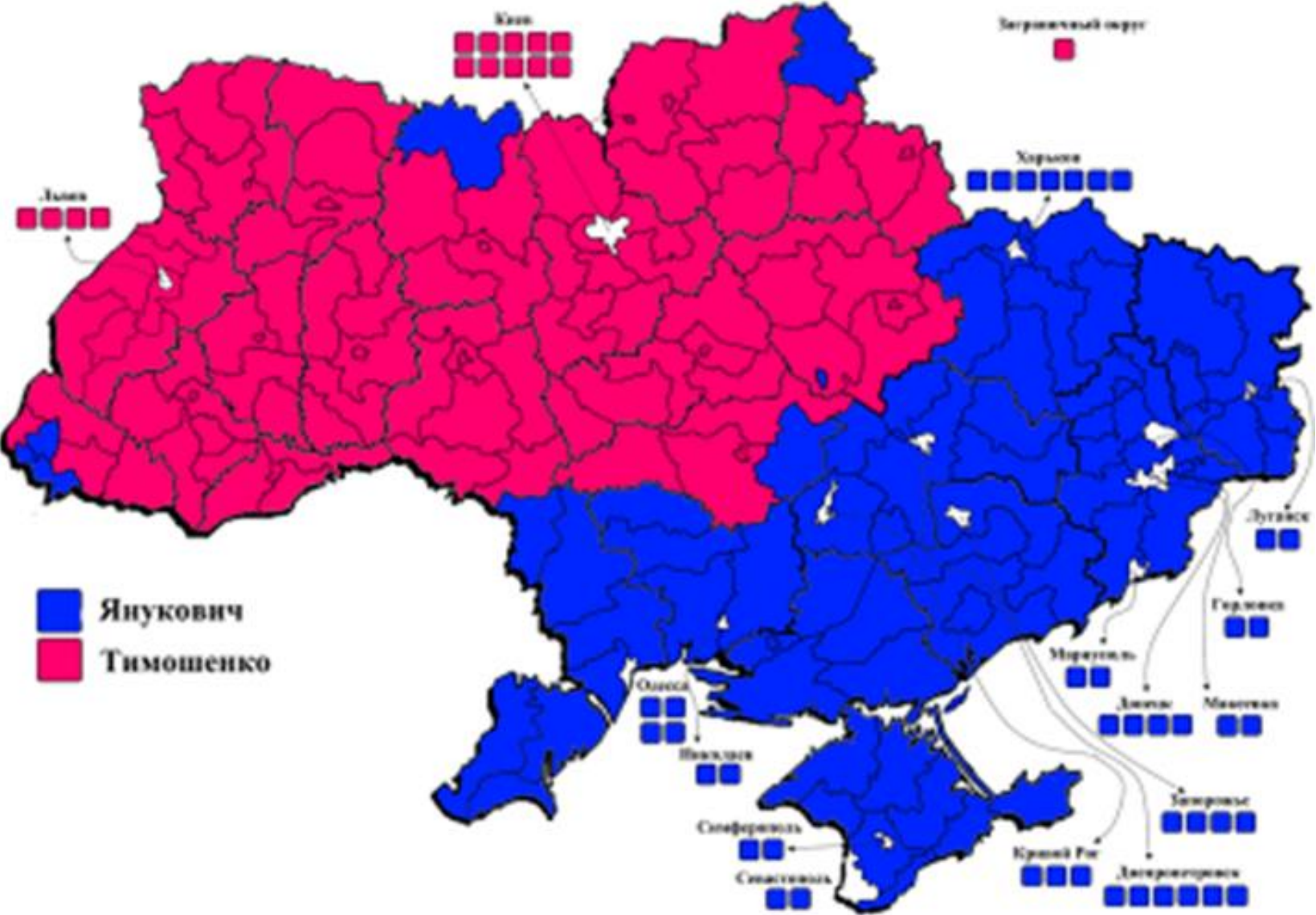
Oekraïne Presidentsverkiezingen 1994

Oekraïne Presidentsverkiezingen 2004

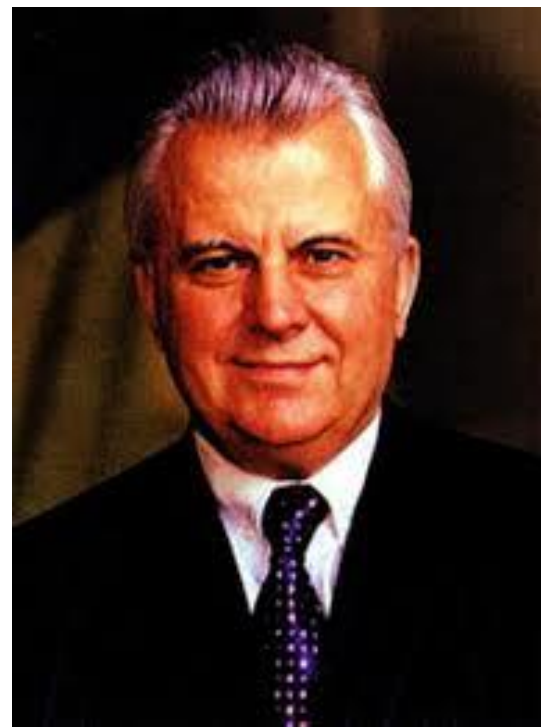
Oekraïne Presidentsverkiezingen 2010

Presidenten van Oekraïne

- 1991-1994 Leonid Kravtsoek
- 1994-1999, 1999-2004 Leonid Koetsjma
- 2005-2010 Viktor Joesjtsjenko
- 2010-2014 Viktor Janoekovitsj

→ ALLEN balanceerden tussen Oost en West

2014 als breukmoment

- Toenadering Europese Unie
- Associatie Akkoord en vrijhandelsakkoord
- Oostelijk Partnerschapstop Vilnius, november 2013
- September: Armenië zegt af
- Eind november: ook Oekraïne zegt af
- ° Euromaidan

Fase 1: november 2013 – februari 2014

- November: studentenprotesten op Maidan
- December: massa protest, Euromaidan-beweging
- Januari: repressieve anti-rellen wetgeving
- Februari: straatoorlog, meer dan 100 doden, scherpschutters

Euromaidan

Fase 2: annexatie van de Krim

- 22 februari 2014: Regimewissel
- Annexatie Krim
- propaganda oorlog en rechtvaardiging invasie
- 17 maart 2014: referendum
- 22 maart 2014: incorporatie Krim in de Russische Federatie

Fase 3: Oost-Oekraïne

- Begin april 2014: **Novorossija** – Nieuw-Rusland
- Separatisten in Zuid-Oost Oekraïne: ‘antimaidan’
- Mislukt in Dnipropetrovsk, Slavjansk, Kharkiv, Mariupol, Odessa
- Volksrepublieken Donetsk en Loegansk

Fase 4: oorlog in Oost-Oekraïne

- 25 mei 2014: Presidentsverkiezingen
- Petro Porosjenko, 1ste ronde, 54,70%
- start anti-terrorisme operatie (ATO)
- Eind augustus 2014: regeringstroepen overweldigd, derde front
- Wanhopige speech President Porosjenko - weinig internationale reactie

- Overleg in Minsk
  - september 2014 Minsk I akkoord
  - februari 2015 Minsk II

СИТУАЦІЯ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Ситуація станом на 28 серпня 12:00

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ

ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТЬ

РОСІЯ

Контроль над населеними пунктами:

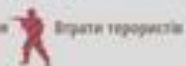

Зайняті

Людські ресурси терористів:

Місце розташування терористів

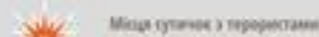

Вправа терористів

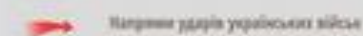
Позиції українських військових:

Траншеї

Місце сутичок з терористами

Напрями ударів українських військ

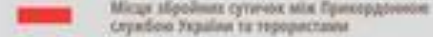

Атаки терористів

Кордон

Ділянки кордону під контролем України

Місце збройних сутичок між Прикордонною службою України та терористами

Територія, підконтрольна терористам станом на 14 вересня

В Чорному морі, з метою надходження промислових дизельно-реактивних груп на узбережжя Донецької та Закарпатської областей та вперше рейді торгів Маріуполь та Бердянськ, продовжується весілля служби ілова. Корабельно-катерними тактичними групами.

Місце розташування спеціальних аеродромів

Місце розташування військових підрозділів РФ

Місце катастрофи Boeing 777 17 липня 2014 року

Інформаційно-аналітичний центр Ради національної безпеки і оборони України

www.mediarnbo.org

2019 Volodymyr Oleksandrovich Zelensky

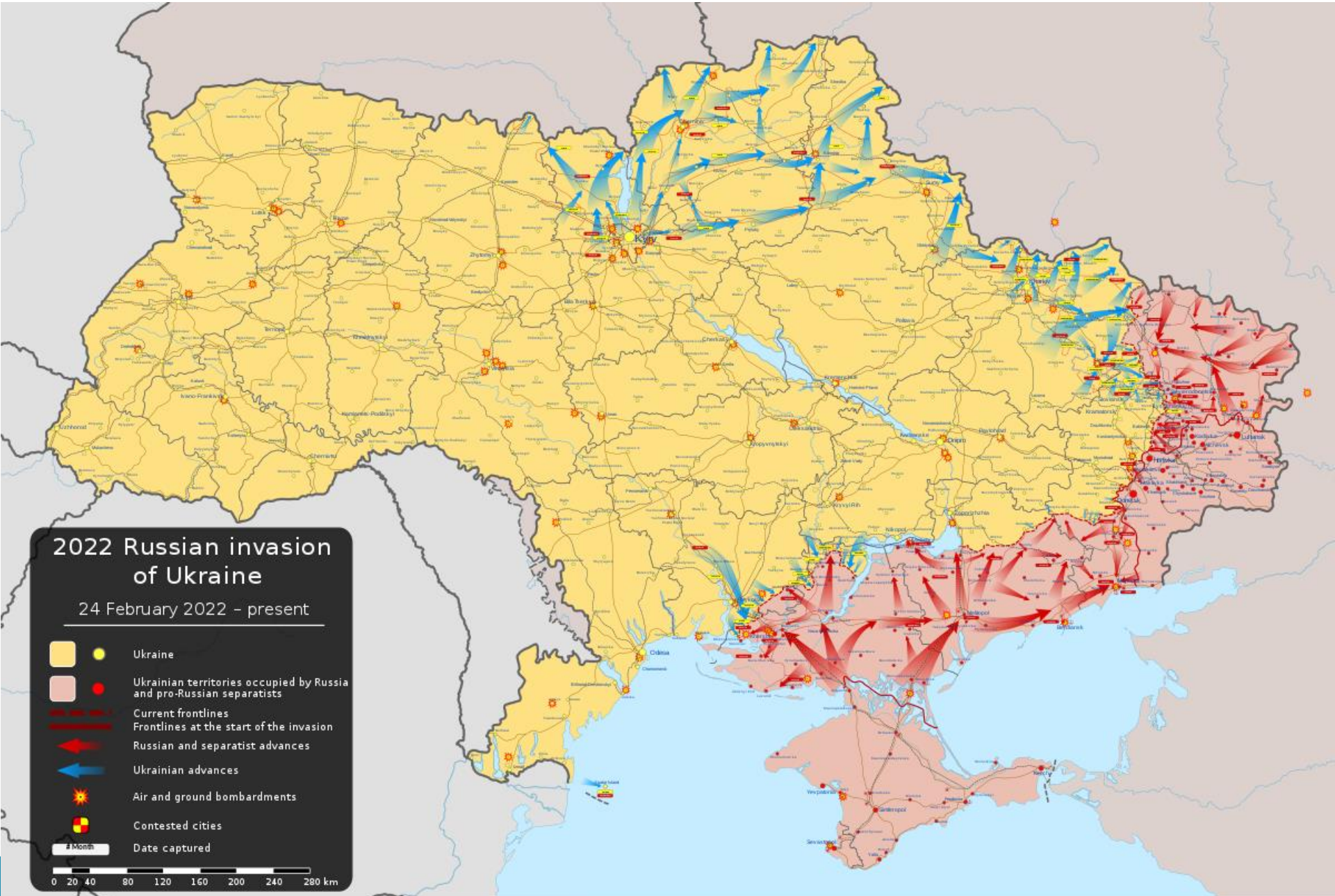
СЛУГА НАРОДУ

Історія наступного Президента

Inna Lapina (Courtesy Photo)

BEFORE 06.05.2022

Sviatohirsk

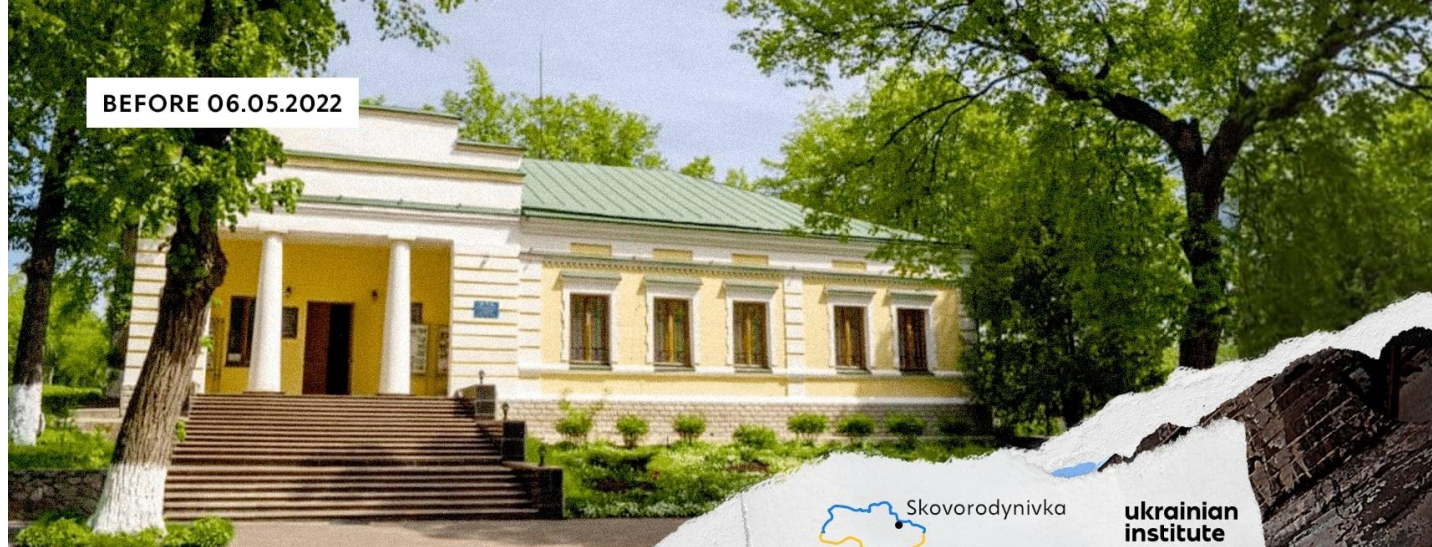
ukrainian
institute

'SVIATOHIRSK LAVRA OF THE HOLY DORMITION'

AFTER 06.05.2022

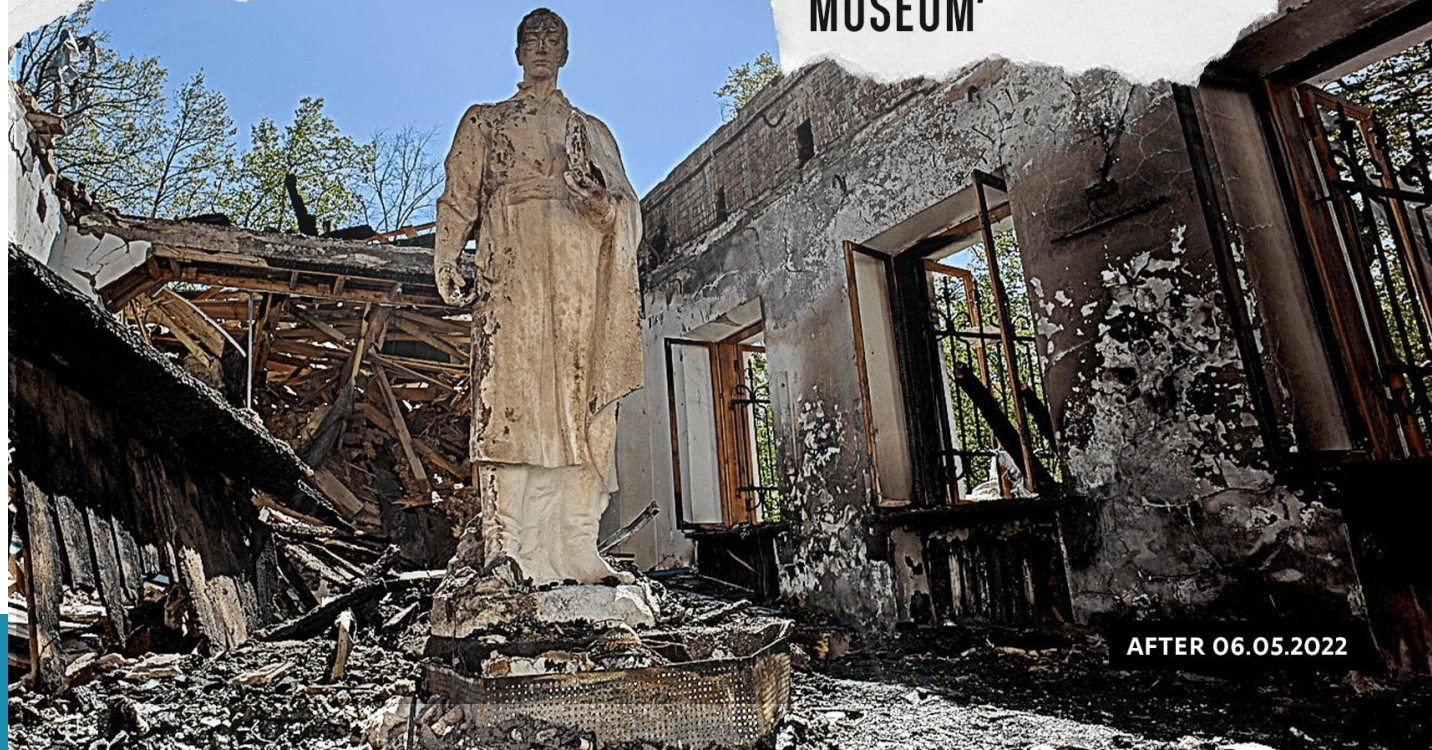
BEFORE 06.05.2022

Skovorodynivka

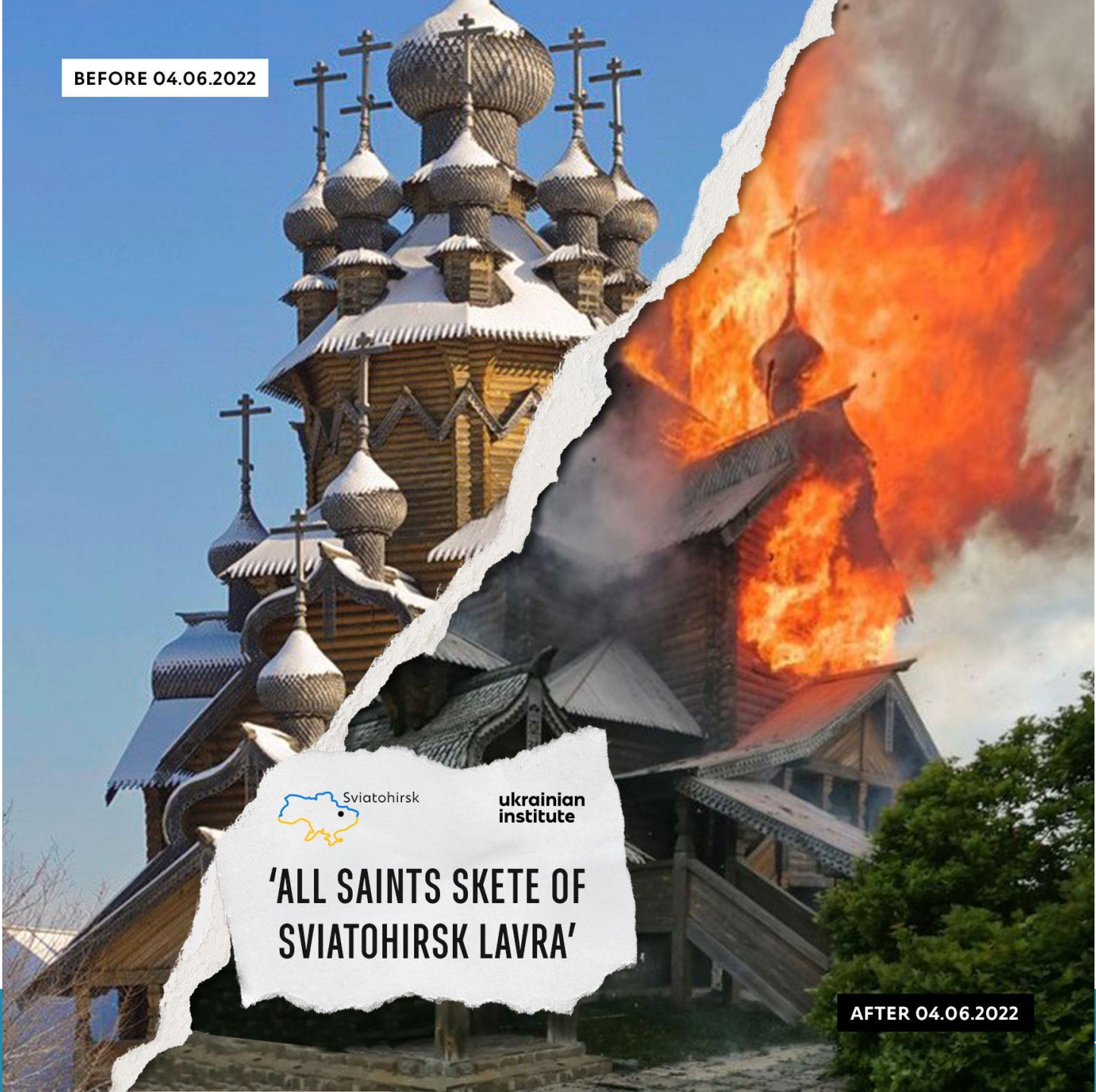
ukrainian
institute

'HRYHORII SKOVORODA MUSEUM'

AFTER 06.05.2022

BEFORE 04.06.2022

Sviatohirsk

ukrainian
institute

**'ALL SAINTS SKETE OF
SVIATOHIRSK LAVRA'**

AFTER 04.06.2022

3. De Russische reactie: van frozen conflict tot invasie

Oost-Westverhoudingen na Euromaidan

- a. internationale politiek: hybride oorlogsvoering
- b. geopolitieke vervreemding
- c. geonormatieve vervreemding
- d. Instrumentalisering van geschiedenis?

a. Nieuwe uitdagingen : hybride oorlogsvoering

- Krimannexatie en conflict in Oost-Oekraïne: nieuwe vorm van hybride oorlogsvoering
  - Militair conflict
  - Propaganda-oorlog
  - handelsoorlog

b. geopolitieke vervreemding

- 2014: definitieve verandering aard relaties Rusland met het Westen
- Rusland haalt legitimiteit (aanvaarding) niet meer uit EU, Raad van Europa, OVSE,...
- Euraziatische alternatieven

b. geopolitieke vervreemding

- Euraziatische alternatieven:
  - Euraziatische Economische Unie
  - Collectieve Veiligheidsverdragsorganisatie
  - Shanghai Cooperation Organization
- Focus op BRICS (economisch)

c. geonormatieve vervreemding

- Juli 2012: wet ‘buitenlandse agenten’ (Amnesty International, Human Rights Watch, Memorial)
- 2013: wet tegen homopropaganda, 2023 LGBTQ beweging “extremistische organisatie”
- December 2013: Poetin in zijn ‘State of the Nation’: “Rusland heeft haar eigen conservatieve, orthodoxe waarden”
- Nieuwe situatie van ‘vervreemding’: verdere polarisering

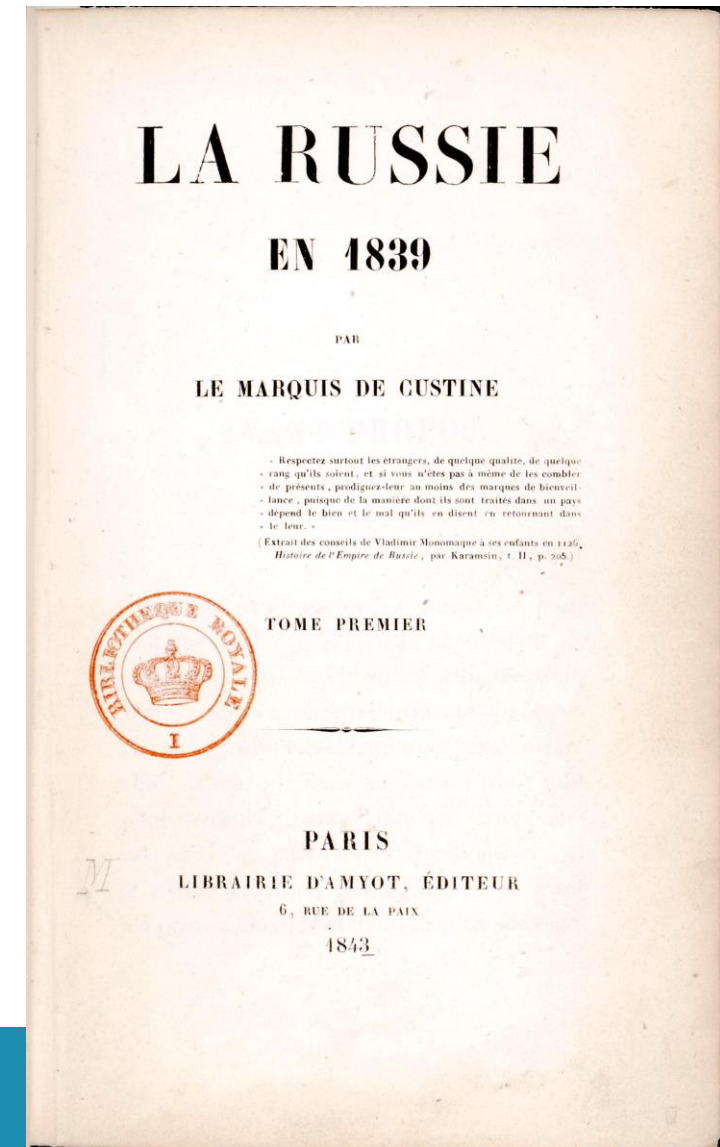
Russian Embassy in UK, 22 October 2016

“If Russia is in decline, why worry? Maybe, real worry is West's decline and that we manage things better?”

Conclusie: De Russische Wereld – instrumentalisering van de geschiedenis

- 18de-19de eeuw: Westen als **toetssteen** voor Rusland (in de positieve maar ook negatieve zin)
  - Discours van frustratie
  - Vbn: Peter de Grote, Catherina de Grote, Nikolaas I

Conclusie: De Russische Wereld – instrumentalisering van de geschiedenis

- Na Koude oorlog: korte ‘honeymoonperiode’ met het Westen → opnieuw discours van frustratie
- !! 2014: discours van **vernedering**
  - Uitbouw Russki Mir: de Russische wereld
  - Instrumentalisering van geschiedenis
  - Legitimatie schending territoriale integriteit soevereine staten

Ivan de Verschrikkelijke, Oryol 2015

Vladimir de heilige, Moskou 2016

Tsaar Alexander III, Livadija, Krim, 2017

Volgograd, 1 februari 2023

